

למה לי בית מקדש עכשיו?

למה מתפללים על בית מקדש?

אנשים רבים מתפללים מדי יום על בניין בית המקדש. הם אומנם מרגישים בלבם את חשיבותו, אבל לא תמיד הלב מגלה למה בית המקדש אכן נצרך. במיוחד כשהערבים כל כך מתעקשים שלא לוותר על המקום הזה, ואומות העולם עוזרות להם נגדנו. למה אי-אפשר להיות יהודי טוב בלי בית מקדש? למה אי-אפשר להתפלל או ללמוד תורה בלעדיו?

לצערנו, ההסבר שאנו יכולים להסביר הוא חלקי. אנחנו יכולים לתאר את ערכו של בית המקדש "אֶחָד מְאֻלָּף אֶלְפֵי אֶלְפִים וְרוֹב רִיבֵי רִבּוֹת". ואעפ"כ איננו פטורים מלנסות ללמוד כמיטב יכולתנו את דברי חז"ל, כי הלימוד הזה מעורר את הרצון לבניין בית המקדש.

בית המקדש הוא הבית של ה' בעולם הזה

במסכת ברכות (דף ז) כתוב:

"אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל? שנאמר, (שם נו) 'והביאותים אל הר קדשי, ושמחתים בבית תפלתי', 'תפלתם' לא נאמר, אלא 'תפלתי', מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל. מאי מצלי? אמר רב זוטרא בר טוביה, אמר רב: יהי רצון מלפני, שיכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם בני במדת הרחמים ואכנס להם לפני משורת הדין".

התפילה הזאת שאלוקים מתפלל מתרחשת בבית המקדש. ואנחנו מצטרפים אליו בתפילה. כך ממשיכה הגמרא ואומרת:

"תניא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע, פעם אחת נכנסתי להקטיר קטרת לפני ולפנים, וראיתי אכתריאל, זה ה' צבאות, יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי, ישמעאל בני, ברכני. אמרתי לו: יהי רצון מלפניך, שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת הרחמים, ותכנס להם לפני משורת הדין. ונענע לי בראשו".

ישמעאל בן אלישע היה כהן גדול שנכנס לקודש הקודשים ונפגש עם השכינה. ונאמר לו: גם אתה מצטרף לתפילה של הקב"ה בדיוק באותו נוסח של תפילת ה'. וזו באמת המעלה הגדולה של תפילה בבית המקדש. כיכול אחנו מוזמנים לביתו ומתפללים ביחד אתו יתברך.

מלמדים את שלמה שבית המקדש הוא בית ה'

בכדי שעם ישראל יבין שבית המקדש הוא בית ה' ואנחנו רק אורחים, נסגרו השערים בפני שלמה שבנה את בית המקדש. וכך מספרת הגמרא (שבת ל ע"א):

"כְּשֶׁבֵּנָה שְׁלֹמֹה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בִּקֵּשׁ לְהַכְנִיֵס אֶרֶוֹן לְבֵית קֹדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים, דָּבְקוּ שְׁעָרִים זֶה בְּזֶה. אָמַר שְׁלֹמֹה עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע רְנָנוֹת, וְלֹא נִעְנָה. פָּתַח וְאָמַר, (שם כד) 'שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאִשֵׁיכֶם, וְהִנְשָׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם, וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד'. רִהֲטוּ בַתְּרִיהֵם לְמַבְלְעִיהֶם".

השערים רצו אחרי שלמה בכדי לבלוע אותו, כי הם חשבו שהוא מתכוון על עצמו כשהוא אומר "מלך הכבוד". שלמה המלך היה צריך להבהיר לעיני כל ישראל שבית המקדש לא נבנה לכבודו שלו כמלך אלא לכבוד ה', שהוא מלך הכבוד. ובגמרא:

אָמְרוּ "מִי זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד?" אָמַר לָהֶם, "ה' עֲזוֹז וְגִבּוֹר". חָזַר וְאָמַר, "שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאִשֵׁיכֶם, וַיָּבֹאוּ פִתְחֵי עוֹלָם, וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד, מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד? ה' צְבָאוֹת, הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סְלָה". וְלֹא נִעְנָה. כִּיֹּן שָׁאֵמַר, (דה"ב ו) "ה' אֱלֹהִים אֵל תִּשָּׁב פְּנֵי מִשְׁחָךְ, זָכְרָה לְחֹסְדֵי דָוִד עַבְדְּךָ", מִיָּד נִעְנָה.

בית המקדש – בית אלוקים ושער השמים

האמת היא שקשה לנו להבין שיש בית לה' יתברך, כמו שאומר שלמה המלך. "כי האמנם ישב אלקים על הארץ הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בנית" (מלכים א, ח כז). ההבנה הזאת דורשת מאתנו מאמץ קבוע. כדאי לשים לב שגם יעקב אבינו לא הבין בתחילה שזה בית ה'. למרות שהוא בא למקום זה מחרן. למרות שהוא יודע שזה המקום שהתפללו בו אבותיו. רק אחרי שה' נגלה אליו, אומר יעקב: "מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים". הוא מעיד על עצמו אחר כך שהוא לא ידע שהמקום הזה הוא בית אלוקים. "ואנכי לא ידעתי". הוא לא ידע שהמקום הזה הוא סולם שמחבר שמים וארץ. הוא לא ידע שמי שנמצא במקום הזה יכול להרגיש כי "הנה ה' נצב עליו".

כשיעקב אבינו רואה את הסולם בחלומו, הוא מבין שזה מה שראו אבותיו אברהם ויצחק. אברהם שבשעה שהיה עם יצחק נאמר עליו "וירא את המקום מרחוק". מה הם רואים? שמים וארץ שנושקים זה לזה. "ענן קשור על ההר" (ב"ר נו א). זה בדיוק מה שרואה יעקב (רש"י כח יא).

"וַיִּחַלֵּם וְהָנָה סֹלֶם מִצֵּב אֲרָצָה וְרִאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיִם וְהָנָה מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וַיְרִידִם בּוֹ: וְהָנָה ה' נֹצֵב עָלָיו, וַיֹּאמֶר: אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם אֲבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֲתַנְנָה וְלִזְרַעְךָ" (בראשית כח יב).

על כן קורא יעקב למקום הזה "שער השמים". "שער" נקרא רק למקום שיש קירות חוסמים מצדיו והוא הפתח. שער בעל ערך רק למי שיש לו מפתח לדלת, בשער הזה יכול להיכנס אדם ולעלות בסולם שמוצב ארצה עד לשמים. בשער הזה אפשר להיכנס ולעלות. רק מי שיודע לכוון למקום הזה - זוכה ותפילותיו נשמעות. את הסוד שהיה נסתר מיעקב והתגלה לו – מגלה שלמה לכל ישראל בעת חנוכת בית המקדש. שם הוא אומר:

3

"והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתתה לאבותם העיר אשר בחרת והבית אשר בניתי לשמך: ושמעת השמים מכוון שבתך את תפלתם ואת תחנונתם ועשית משפטם" (מלכים ח).

רש"י הסביר את המלים "שער השמים" בעיקר כשער לתפילה. "מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה. ומדרשו שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה". כדבריו גם הסביר הרמב"ן: "מכאן אתה למד שכל המתפלל בירושלם - כאלו מתפלל לפני כסא הכבוד, ששער שמים הוא פתוח לשמוע תפלתן של ישראל, שנאמר וזה שער השמים" (כח יז).

בית המקדש - שער התורה

המקום הזה הוא "שער" לשני כיוונים. גם מלאכים שעולים וגם מלאכים שלוחים שיורדים עם שליחות משמים. גם דברים שעולים למעלה מהארץ, כגון תפילה וקרבנות, וגם מלאכים שיורדים, שליחים רוחניים של אלוהים שיורדים ממרום. השפע הרוחני היורד הוא תורה. עליו נאמר "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם". לכן היו הסנהדרין יושבים באחת הלשכות של בבית המקדש, בלשכת הגזית. למה? כי עיקר התורה הוא בירושלם. תורה מאירה וזורחת כל כך, עד שהיא משפיעה על כל העולם כולו להתנהג ביושר ובצדק.

בית המקדש – שורש הנבואה

בית המקדש הוא גם מקור הנבואה. לכן נקרא שמו הר המוריה. הר שיוצאת ממנו הוראה לכל ישראל. "לשכת הגזית שבה עמדו הנביאים המוכיחים לישראל" (רש"י תענית דף טז ע"א). על הקשר בין ירושלים לנבואה אנו לומדים מדברי עולא שאומר: "כל מקום ששמו ושם אביו בנביאות - בידוע שהוא נביא בן נביא; שמו ולא שם אביו - בידוע שהוא נביא, ולא בן נביא; כל ששמו ושם עירו מפרש - בידוע שהוא נביא מאותה העיר; שמו ולא שם עירו - בידוע שהוא נביא מירושלם" (מגילה טו ע"א). זה מה שכתוב בתורה:

"כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשערך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו: ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך" (דברים יז).

4 חורבן בית המקדש – סגירת השערים

סגירת שערי התפילה

בשעה שבית המקדש נחרב, נסגרים השערים. התפילות לא נשמעות יותר. כך אומר רבי אלעזר בגמרא: "מיום שחרב בית המקדש - נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים. שנאמר 'ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר'" (ברכות לב ע"ב). אם יש חומה של ברזל - התפילה לא עוברת. "מיום שנחרב בית המקדש - ננעלו שערי תפלה. שנאמר 'גם כי אזעק ואשוע - שתם תפילתי' (בבא מציעא נט ע"א).

ואם תשאל: איך אנחנו בכל זאת חיים כשהשערים נעולים על-ידי רשעי עולם? על זה נאמר בגמרא שם כי "אף על פי ששערי תפילה ננעלו - שערי דמעות לא ננעלו". מי שמתפלל בדמעות על בניין הבית הזה – יכול לעבור את כל המחסומים שלהם.

ניסיון הגויים לסגור את השערים

על כן נלחמים היום הערבים שלא נכנס למקום המקדש. הם מפחדים שיפתחו השערים הללו. הם יודעים כי אם הם יהיו פתוחים אפילו קצת – הם יאבדו את אחיזתם בארץ ישראל. כן מסביר לנו גם הזוהר הקדוש ואומר, כי לעתיד לבוא יתאמצו הגויים לטמא את ירושלים, לסגור את השערים (מובא במהר"ם חגיז בפרשת מסעי בשם הזוהר): "דעל האי אבנא זמינין לשואה סואבת עממיא ופגר מתיא, ועינוי נבעין מיא על אבנא קדישא עילאה על כל עילין בקדושתא דמארין זמינין בני עממיא לאתזלזלא בך ולאותובי גולמי מסאבין עלך לסאבא אתרך קדישא וכל מסאבין יקרבו בך" ע"ש. רבי אלעזר כותב, שעתידים הנכרים באחרית הימים להכניס את מתיאם דווקא למקום הקודש. והכול כדי לעצור את שפע החיים שמגיע לעולם דרך המקום הקדוש הזה.

מעיד המהר"ם חגיז שכך היו הנכרים עושים בזמנו. גם היום לבושתנו ולחרפתנו הם עושים כך. למרות שהמקום הזה הוא בידי מדינת ישראל, אנו נותנים לרשעים הישמעלים לקבור את המתים שלהם במקום המקדש וסביבותיו, וכל מטרתם היא לטמא את מקום הקודש למנוע את ישראל להביא משם ברכה לעולם כולו.

חורבן בית המקדש – סגירת צינור שפע התורה והנבואה

כשבית המקדש נחרב – נסגרו גם שערי התורה וגם שערי הנבואה. כך אומר לנו ירמיהו הנביא במגילת איכה: "מִלְכָּה וְשָׂרִיָּה בְּגוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַם נְבִיאִיָּה לֹא מְצָאוּ חֲזוֹן מֵה'". גם התורה אינה אותה תורה וגם נבואה נפסקה כיון שהיא תלויה בירושלים ובית המקדש.

5

בית המקדש – שפע חיים

בית המקדש – מקום יצירת החיים

בגלל שבית המקדש הוא הבית שה' נמצא בו, הוא גם בית החיים של העולם. בית המקדש הוא המקום שממנו העניק הקב"ה חיים לעולם. שם הקב"ה נפח נשמת חיים באדם הראשון "ויהי האדם לנפש חיה". מהחיים שקיבל אדם הראשון ניתנו חיים לבניו, ומהם חיים לבניהם ולבני בניהם עד אלינו.

"וַיֵּצֵר ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עֵפֶר מִן הָאֲדָמָה" – שתי יצירות. "צבר עפרו מכל האדמה מארבע רוחות שבכל מקום שימות שם, תהא קולטתו לקבורה. דבר אחר: נטל עפרו ממקום שנאמר בו (שמות כ) "מזבח אדמה תעשה לי" - הלואי תהא לו כפרה ויוכל לעמוד.

גם היום המקום הזה הוא שפע החיים של העולם: "כָּטַל תִּרְמֹן שְׂיָרֵד עַל הַרְרֵי צִיּוֹן כִּי שֵׁם צִוָּה ה' אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד הָעוֹלָם" (תהילים קלג ג). זה מה שרואה יעקב אבינו בחלומו.

במקום של החיים – אין כניסה לטמאי מתים

במקום שהוא שפע של חיים תמידי לא יכול להיכנס משהו שקשור למוות. לכן אסור להכניס לבית המקדש לא מת ולא טמא מת. לצורך זה הקימו מעין סורג בגובה עשרה טפחים, שהקיף את בית המקדש, לפניו ממנו "חיל", שהוא מקום פנוי של עשר אמות בין הסורג לבין בית המקדש – כל זה שיהא מעין גדר ושטח הפרדה שמסמן לאנשים כי עד כאן מותר להגיע לנכרים ולטמא מת ולא יותר (משנה מסכת מדות פרק ב ג).

בגלל שהמקום הוא מקום חיים, אסור לטמא אותו, אמנם צריך לזכור כי למרות האיסור בית המקדש בקדושתו עומד אפילו אם חלילה ייכנסו אלף טמאי מתים לבית המקדש. מקום המקדש תמיד קודש. גם אם ייהרג במקדש כהן ונביא. גם אם נבזזארדן יהרוג שם חללים רבים – המקום הוא קדוש, וגם היום אסור לטמאי מתים להתקרב למקום העזרה – כי קודש הוא.

מה יער מלבלב, אף בית המקדש מלבלב

במקום זה, שהוא שפע תמידי של חיים, הכול היה חי. על כן היו בו עצים מסוג מאוד מיוחד שקשה אפילו להעלות אותם על דעתנו. עצים מזהב שהיו צומחים והיו להם "פירות". כך כתוב בגמ' (יומא לט ע"ב; כא ע"ב) על ההיכל שבבית המקדש:

אמר רבי זוטרא בר טוביה: למה נקרא שמו "יער"? דכתיב, "בית יער הלבנון"? לומר לך - מה יער מלבלב, אף בית המקדש מלבלב. דאמר רבי אושעיא, בשעה שבנה שלמה בית המקדש, נטע בו כל מיני מגדים של זהב, והיו מוציאים פירותיהן בזמניהן, וכיון שהרוח מנשבת בהן, משירים את פירותיהן, שנאמר, (תהלים עב) "רעש כלבנון פרו". ומהם היתה פרנסה לכהנה. וכיון שנקנסו גוים להיכל, יבש, שנאמר, (נחום א) "ופרח לבנון אמלל". ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לנו, שנאמר, (ישעיה לה) "פרח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון נתן לה."

6

ויש אומרים שהפירות הללו יבשו כשהעמיד מנשה צלם בהיכל (במדרש שה"ש פ"ג וברושלמי יומא פ"ד סוף ה"ד).

קשר על-ידי מחצית השקל - מציל חיים

כל קישור לבית המקדש מביא לכולנו חיים. כך נאמר למשה רבנו: "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ כְּפָר נַפְשׁוֹ לַה' בְּפֻקֹד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בְּפֻקֹד אֹתָם". נתינת התרומה לבית המקדש מצילה אותם ממוות ומביאה להם חיים.

אחד הסיפורים היותר כואבים בעניין זה היה עם דוד המלך, שסופר את ישראל ולא גובה מהם מחצית השקל. הניתוק הזה בעת הספירה מביא עליהם מגיפת דָבָר. "מִדֶּן וְעַד בְּאֵר שָׁבַע שָׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ". הפוגה זמנית מתרחשת בירושלים. "וַיֵּשֶׂא דָוִד אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת מַלְאָךְ ה' עֹמֵד בֵּין הָאֲרָץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וְחָרְבוּ שְׁלוֹפָה בְּיַד נְטִייהַ עַל יְרוּשָׁלַם" וכו' (דברי הימים א כא טז).

בית המקדש – עוצר מגיפה

רואה דוד שהמגפה לא נעצרת לגמרי, החרב עדיין נטויה על ירושלים, ומבין כי הקישור למקום הזה יביא חיים ויציל את עם ישראל מהמגיפה הנוראה. לוקח דוד מכל שבט ושבט חמישים שקלי זהב. בסך הכול משנים-עשר שבטים הוא לוקח שש מאות שקלי זהב וקונה את הגורן של ארונה. המקום שבו עומד המלאך. "וַיֹּאמֶר ה' לְמַלְאָךְ: וַיֵּשֶׂב חָרְבוֹ אֶל נְדָנָה" (שם כז). זה המקום שבסופו של דבר ייבנה בו בית המקדש. זה המקום שבו כעת דוד מקריב קרבנות ואש יורדת מהשמים לקבל את קרבנו.

במדרש (תהלים מזמור יז) מבואר מה הקשר בין קניית המקדש למגיפה. הרי המגיפה באה על עוון הספירה. למה קניית המקדש מכפרת? אמר המדרש:

"משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה מכה לבנו, ולא היה יודע הבן למה הוא מכה אותו. לאחר שהכהו אמר לו, לך עשה דבר פלוני שצויתך היום כמה ימים ולא השגחת בו (והבין הבן שבגלל אותו דבר הוא קיבל מכה מאביו. כך דוד מבין שהסיבה האמיתית למגיפה היא לא הספירה של האנשים, אלא) כל אותן אלפים שנפלו בימי דוד לא נפלו אלא שלא תבעו בנין בית המקדש.

והלא דברים קל וחומר, ומה אם אלו שלא נבנה בימיהם ולא חרב בימיהם, כך נעשה להם, ונענשו על שלא תבעו בנין בית המקדש. אנו שחרב בימינו והיה בימינו, ואין אנו מתאבלין ולא מבקשים רחמים, על אחת כמה וכמה. לפיכך, התקינו חסידים הראשונים שיהו ישראל מתפללין שלש תפלות בכל יום ויום, אנא, השב שכונתך לציון וסדר עבודה לירושלים. ותקנו בונה ירושלים ה', ברכה בפני עצמה, בתפלה ובברכת המזון. בצווי משה רבינו".

7

בית המקדש - לעולם כולו

השפע של בית המקדש הוא לא רק לעם ישראל. אילו היו יודעים אומות העולם כמה ברכה מביא להם בית המקדש - היו שומרים עליו מכל משמר ולא מחריבים אותו. "אמר רבי יוחנן אוי להם לעובדי כוכבים שאבדו, ואין יודעין מה שאבדו. בזמן שבית המקדש קיים - מזבח מכפר עליהן. ועכשיו מי מכפר עליהן?" (סוכה נה ע"ב).

בית המקדש - השלום, הצדק והמשפט

הנביאים ישעיהו ומיכה מלמדים אותנו כי באחרית הימים יבינו גם אומות העולם כי המקום הזה הוא מקור השפע לכל הדברים האמיתיים. בזכותו יפסיקו המלחמות ויבוא שלום לעולם כולו. זו התורה שתגרום לכל הגוים להארת פנים מרוב השתוקקות לקודש.

"וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהוָה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנָשָׂא מִגְּבְעוֹת וְנָהָרוּ אֱלֹהֵי כָּל הַגּוֹיִם: וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לִכּוֹ וְנַעֲלָה אֵל הַר ה' אֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנֹנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכֶה בְּאַרְחֵיתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם: וְשֹׁפֵט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְתוּ חֲרָבוֹתָם לְאֲתִים וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמְרוֹת לֹא יֵשָׂא גוֹי אֵל גּוֹי חָרֵב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה".

גם היום יש בעולם אי צדק גדול. מליארדים של אנשים מנוצלים על-ידי החזקים מהם, שחלקם עושי רשעה וחלקם מנוצלים את כוחם. לעת"ל כשייבנה המקדש יהיה המקום הזה מקום הצדק. "ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים". ממנו ילמדו כל האומות מהו משפט ה'. מהו משפט הצדק. ממנו ילמדו וכן יעשו. כך נאמר גם בנבואה שבסוף ספר ישעיהו (נו):

"וְיִבְנֶה הַנֶּכֶר הַגְּלוּיִם עַל ה' לְשֵׁרְתוֹ וְלֹאֲהַבָּה אֶת שֵׁם ה' לְהִיזוֹת לוֹ לְעַבְדִּים, כֹּל שֹׁמֵר שְׁבֹת מִחֲלָלוֹ וּמְחַזְקִים בְּבְרִיתִי: וְהִבִּיאוּתִים אֵל הַר קְדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלְתֵי עוֹלְתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחֵי כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים".

בית המקדש - ברכה כלכלית לעולם

העולם הזה הוא גם רוח וגם חומר. ממקום המקדש בא גם השפע הגשמי וגם השפע הרוחני. שלמה המלך שזכה לבנות את בית המקדש - זכה גם לשפע גשמי עצום. "אין כסף לא נחשב בימי שלמה למאומה". לא נחשב למאומה כי במקום השפע הרוחני, לא צריכים את הכסף הגשמי. כעין מה שהיה עם רבי חנינא בן דוסא שכל העולם זון בזכותו והוא זון בקב חרובין מערב שבת לערב שבת.

"וַיַּגְדֵּל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִכָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ לְעֹשֵׂר וּלְחִכְמָה: וְכָל הָאָרֶץ מִבְּקָשִׁים אֶת פְּנֵי שְׁלֹמֹה לְשִׁמְעַת חֲכָמָתוֹ אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים בְּלִבּוֹ: וְהָמָּה מְבֹאִים אִישׁ מִנְחָתוֹ כְּלֵי כֶּסֶף וְכְלֵי זָהָב וְשִׁלְמוֹת וְנֹשֶׂק וּבְשָׂמִים סוּסִים וּפְרָדִים דָּבַר שָׁנָה בְּשָׁנָה" (מלכים א פרק י).

בספר קהלת (פרק ב ד-ו) מספר שלמה על דברים מיוחדים שהוא עשה בחכמה שקיבל מה': "נטעתי לי כרמים. עשיתי לי גנות ופרדסים ונטעתי בהם עץ כל פרי". ושואל רש"י בשם המדרש איך היה יכול שלמה לנטוע בארץ

8

ישראל "כל פרי"? הרי כל ארץ מגדלת פירות אחרים. יש דברים הגדלים רק בארצות הקרות ויש רק בארצות חמות וכו' וכו' ותרוץ:

שהיה שלמה מכיר בחכמתו את גידי הארץ, איזה גיד הולך אל כוש - ונטע בו פלפלין. איזה הולך לארץ חרובי - ונטע בו חרובין. שכל גידי הארצות באים לציון שמשם משתיתו של עולם שנאמר (תהלים נ) "מציון מכלל יופי" לכך נאמר עץ כל פרי - במדרש תנחומא.

בית המקדש - שפע הגשם לעולם

גם הכוחות הדוממים יונקים מאבן השתייה. גם גידי המחצבים וגידי הנפט והזהב יוצאים מבית המקדש ומביאים ברכה לעולם. בכוח המקום הזה התקיימה ההבטחה שנתן ה' לאברהם אבינו (בראשית יב ב) "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרָכָה וְאֶגְדְּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְרָכָה. וְאֶבְרָכָה מִבְּרַכְיָךְ וּמִקְלָלְךָ אֶאֱרָא וְנִבְרָכְךָ בְּךָ לֵאלֹהֵי הָאֲדָמָה". בניין בית המקדש הוא החזרת העולם לברכה משורש הברכות כולם. לכן נאמר בספר זכריה (יד)

"וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחַת הָאָרֶץ אֶל יְרוּשָׁלַם לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ ה' צְבָאוֹת וְלֹא עֲלִיָּהֶם יְהִי הַגִּשְׁמִים: וְאִם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא תַעֲלֶה וְלֹא בֹאֵה וְלֹא עֲלִיָּהֶם תִּהְיֶה הַמַּגֶּפֶה אֲשֶׁר יִגַּף ה' אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לַחַג אֶת חַג הַסֻּכּוֹת."

בית המקדש - הרפואה של העולם

לכן גם הרפואה של העולם מגיעה ממקום המקדש. וכשהנביא יחזקאל מדבר על בית המקדש השלישי, הוא מתאר את החיים האלווקיים שופעים מקודש הקדשים, כאילו יצאו מהעדן, דרך ארבעת הנהרות עד שהם מצמיחים את עץ החיים שהאוכל ממנו היה חי לעולם.

"וְהָנָה מַיִם יֵצְאוּ מִתַּחַת מִפְּתַן הַבַּיִת, וְהָנָה אֶל שְׂפַת הַנָּחַל עֵץ רַב מְאֹד מְזֶה וּמְזֶה" הם מגיעים לים המלח "אֵל כָּל אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁם נַחֲלִים – יְחִיָּה. וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד כִּי בָאוּ שָׁמָּה הַמַּיִם הָאֵלֶּה וַיִּרְפְּאוּ, וְחֵי כָּל אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁמָּה הַנָּחַל."

המים שיוצאים מהמקדש מחיים את הים ואת הדגים, אבל לא רק אותם. "וְעַל הַנָּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפַתוֹ מְזֶה וּמְזֶה כָּל עֵץ מֵאֲכָל. לֹא יָבוֹל עֲלֵהוּ וְלֹא יָתֵם פְּרִיּוֹ. לְחֹדְשֵׁי יָבֹכֵר. כִּי מִיָּמִיו מִן הַמִּקְדָּשׁ הֵמָּה יוֹצְאִים. וְהָיָה פְּרִיּוֹ לְמֵאֲכָל וְעֲלֵהוּ לְתִרְוָפָה". בניין בית המקדש הוא החזרת העולם לבריאות לכל הגרים בו. כל זה הוא בגלל שבית המקדש הוא המקום שמחזיר אותנו לבריאות של הבריאה שהייתה באותו מקום בדיוק. כשאלוקים ברא את האדם הראשון הוא היה צריך לחיות לנצח, וחי כמעט אלף שנה. רק כשהוא חטא ונזרק ממקום המקדש נגזרה עליו מיתה וחיו החלו להתקצר.

בית המקדש - החכמה של העולם

התורה מלמדת אותנו כי בצלאל התמלא חכמה מיוחדת על מנת שיוכל לבנות את המשכן שהוא בתבנית בית המקדש. כך נאמר על חכמה בינה ודעת.

9

בג' דברים הללו נברא העולם שנאמר: "ה' בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה" "בדעתו תהומות נבקעו". ובג' דברים הללו נעשה המשכן. שנאמר: "וימלא אתו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה".

גם שלמה המלך, שבנה את בית המקדש, זכה לחכמה גדולה כמו בצלאל שבנה את המשכן. **"ויגדל המלך שלמה מכל מלכי הארץ לעשר ולחכמה: וכל הארץ מבקשים את פני שלמה לשמע את חכמתו אשר נתן אלקים בלבבו" (מלכים א' י).**

הוא היה החכם מכל האדם אשר על פני האדמה בגלל בית המקדש. מקום של בריאת העולם שנברא בחכמה. לכן הפסוק אומר שרבתה "חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים". ובגללה באו אליו מכל העולם ללמוד דברי חכמה. כמו שלמה כך כל בית ישראל בעת עלייתם. **"ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" (דברים ד).** והיא הייתה לכל הבונים של בית המקדש. וכן נאמר שם במדרש.

ובג' דברים הללו נבנה בית המקדש. שנא' (מלכים א' ז) "בן אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי וגו' וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת". וכן כשיעמוד הקדוש ברוך הוא לבנותו לעתיד לבא בג' דברים הללו נבנה שנא' (משלי כד) "בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן", וכתוב (משלי כ"ד) "ובדעת חדרים ימלאו" (שמות רבה ויקהל מח).

בית המקדש - היופי של העולם

כיוון שזה המקום של השפע האלוקי, המקום הזה הוא גם המקום של היופי. **"עשרה קבין של יופי ירדו לעולם. תשעה נטלה ירושלים, ואחד כל העולם כולו".** מי שלא ראה בנין בית המקדש שבנה הורדוס - לא ראה בנין יפה מימיו" (ב"ב ד ע"א). הבית הזה לא לוקח יופי לעצמו. הבית הזה מדבק גם אנשים אחרים ומקומות אחרים. הוא נקרא "נויו של עולם" - היופי של העולם. בניין בית המקדש הוא החזרת היופי לעולם.

בית המקדש - השמחה של העולם

כיון שבית המקדש הוא מקום השראת השכינה הבית הזה הוא גם מקור השמחה של העולם. חכמינו אמרו כי אסור להיות עצובים בירושלים. עד כדי כך התייחסו לזה ברצינות. שהיו מתקינים בית מיוחד מחוץ לירושלים לכל מי שהיה עצוב. שלא ידביק בעצבות שלו את האחרים, חלילה. כך מובא בפסיקתא רבתי (פרשה מא) על הפסוק **"יפה נוף משוש כל הארץ"** עיר שהיא הששון של כל העולם. **"א"ר יוחנן אף כיפה של חשבונות היתה חוץ לירושלים וחשבונותיהם היו יוצאים ועושים חוץ לירושלים תחת אותה הכיפה מחוץ לעיר והיו אוכלים ושותים ושמחים בתוך העיר".** מה זה **"כיפה של חשבונות"**? בית שעושים בתוכו חשבונות. שהרי דרכם של מחשבי חשבונות עסקיהם הם טרודים ועצובים. ולכן הם היו יוצאים מחוץ לעיר לבית המיוחד הזה. מחשבים בו את החשבונות שלהם וחוזרים לעיר שמחים.

חכמינו אמרים שכשיבנה בית המקדש העולם כולו יתמלא שמחה. **"כל העמים תקעו כף" (תהילים מז ב).** גם הנהרות ימחאו כף, יחד הרים ירננו" (תהילים צח). כשהנביא ישעיה (נה) מתאר את אחרית הימים הוא מגלה לנו שגם **"עצי השדה ימחאו כף".** **"ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה".** דוד המלך מתאר בתהילים את המעמד

10

הגדול הזה במילים "ישמחו השמים ותגל הארץ ירעם הים ומלאו: יעלז שדי וכל אשר בו אז ירננו כל עצי יער" (תהילים צ). שמחת העולם ושמחת אומות העולם. כל זאת למרות שחלק מהם מקבלים את עונשם: "אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו: האירו ברקיו תבל ראטה ותסל הארץ" (תהילים צז). עם זאת הם מבינים את הצדק ומקבלים את הדין בשמחה. "הריעו לה' כל הארץ: עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה" (תהילים ק).

חכמינו אומרים שבשעה שנבוכדנאצר החריב את בית המקדש הוא לא פגע רק בו. הוא מחק באותה שעה את החיור מעל פניהם של כל בני האדם בעולם. (שבת קמט): **"אמר רבי יוחנן, כל ימיו של אותו רשע, לא נמצא שחוק בפה כל בריה, שנאמר, (שם) נחה שקטה כל הארץ, פצחו רנה".** גם טיטוס ואספסינוס שהחריבו את הבית השני הקימו תמורתו אצדיון ענק ברומא (קוליסאום שמו) שלתוכו היו משליכים עשרות אלפי בני אדם חיים שיהיו נשרפים חיים או נטרפים במלתעותיהם של חיות טרף. בניין בית המקדש הוא החזרת השמחה והחיור לכל הגרים בו.

בית המקדש - השירה של העולם

חכמינו אומרים כי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה: "ללמדך שאין שכינה שורה לא מתוך עצלות, ולא מתוך עצבות, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך דברים בטלים. אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, שנאמר (מלכים ב ג) ועתה קחו לי מנגן, והיה כנגן המנגן ויתהי עליו יד ה'" (שבת ל ע"ב). זאת הסיבה שבגללה מתכנן דוד המלך להציב בבית המקדש עשרים וארבע אלף משוררים וארבעת אלפים מנגנים שיעבדו במשמרות בבית המקדש.

"מאלה לנצח על מלאכת בית ה' עשרים וארבעה אלף ושטרם ושפטים ששת אלפים: וארבעת אלפים שערים וארבעת אלפים מהללים לה' בכלים אשר עשיתי להלל" (דברי הימים א, פרק כג ד).

בגלל מעלתם של כלי הנגינה הללו בעבודת ה', דוד המלך לא מסתפק בחיבור מזמורי התהלים, הוא גם מייצר את הכינורות והנבלים לארבעת אלפי הלוויים שהיו משוררים בבית המקדש. בכלים אלו שעשה המלך דוד השתמש בנו שלמה בחנוכת בית המקדש.

"והפהנים על משמרותם עמדים והלויים בכלי שיר ה' אשר עשה דויד המלך להדות לה' כי לעולם חסדו, בהלל דויד בידם, והפהנים מחצרים נגדם וכל ישראל עמדים" (דברי הימים ב ז ו).

וכשחנך שלמה המלך את בית המקדש, הוא הצליח להביא את עם ישראל לאחדות באמצעות הנגינה: "ויהי כאסד למחצרים ולמשררים להשמיע קול אסד להלל ולהדות לה'". "והבית מלא ענן בית ה': ולא יכלו הפהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד ה' את בית האלקים" (דברי הימים ב ה). רק בשעת האחדות שנוצרה על-ידי השירה והנגינה הגדולה, הם הצליחו להרים קול שירה אחד ושרתה השכינה בבית המקדש הראשון.

ובמדרש (ילקוט שמעוני יונה א - רמז תקנ) למדנו שכך היה בכל פעם בבית המקדש, נגינה שמביאה השראת שכינה. "אמר רבי יונה: יונה בן אמתי מעולי רגלים הוה, ונכנס לשמחת בית השואבה ושרתה עליו רוח הקדש. ללמדך שאין השכינה שורה אלא על לב שמח. שנאמר: והיה כנגן המנגן ויתהי עליו יד ה'".

בית המקדש – תוכו רצוף אהבה

11

השירה הזאת מלמדת כי חזרת השכינה לעם ישראל היא באהבה. ולא סתם אהבה, אלא אהבת העולם שהייתה במעמד הר סיני. אהבה שאנו מובטחים כי תחזור. בגללה נכתב בשיר השירים: "ישקני מנשקות פיהו כי טובים דדיך מין" ומסביר שם רש"י:

"זה השיר אומרת בפיה בגלותה ובאלמנותה. מי יתן וישקני המלך שלמה מנשקות פיהו כמו מאז. לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף, אך אני מתאוה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון כחתן אל כלה פה אל פה. וכו'. ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע. ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשקות פיהו".

ובהקדמה שלו כתב רש"י איך נוסד שיר השירים:

"ברוח הקודש, בלשון אשה צרורה אלמנות חיות, משתוקקת על בעלה, מתרפקת על דודה, מזכרת אהבת-נעורים אליו, ומודה על פשעה. אף דודה, צר לו בצרתה, ומזכיר חסדי נעוריה ונוי יופיה וכשרון פעליה, בהם נקשר עימה באהבה עזה – להודיעה, כי לא מלבו ענה, ולא שילוחיה שילוחין, כי עוד היא אשתו והוא אישה, והוא עתיד לשוב אליה".

בית המקדש - שער כל הזיווגים

על המילים "ויצא יצחק לשוח בשדה" אמרו חכמינו שזו השדה שיצחק נעקד בה "הר המוריה". שם הוא מתפלל כעת ומתקן תפילת מנחה לדורות. שם הוא מתפלל על הזיווג שלו שנעשה באותם רגעים בשליחות אליעזר. שם הוא מתפלל על בת זוגו, ומצליח. במקום הזה ממש התבשר אברהם מיד אחרי העקידה על לידת רבקה, בת זוגו של יצחק. אחר כך הוא שולח את אליעזר לממש את החזון שלו. ולא במקרה הכול קורה במקום הזה. כי הר המוריה הוא שורש כל החיבורים. שורש כל הזיווגים. שורש כל האהבות. לכן כשיעקב הולך למצוא את בת זוגו הוא מתפלל במקום הזה.

הזיווג של יעקב הוא גם ההמשכיות של עם ישראל. במקום הזה בדיוק אלוקים נשבע לאברהם על קיום זרעו. "כי בך אברך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער אביב: והתברכו בזרעך כל גווי הארץ עקב אשר שמעת בקלי". כאן המקום המתאים ליעקב להתפלל על קיום השבועה.

בית המקדש – מקום ליראת הרוממות

אברהם אבינו קורא לבית המקדש "מקום היראה" (בראשית כב). אלוקים אומר לאברהם שם: "ענה ידעתי כי ירא אלהים אתה". ואברהם קורא למקום הזה על שם היראה. "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בְּהַר ה' יראה".

מהשם הזה מורכב שמה של ירושלים. ולכן התורה אומרת כי המצווה לעלות לרגל היא המצווה לראות את ה'. לראות את השראת השכינה ובזכותה לזכות ליראה. "ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך, למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים" (דברים יד, כג).

בית ה' מטיל גם מורא גדול על כל האנשים הרעים והאומות שזוממות עלינו רעה. כך נאמר בגמרא: "מאי הר המוריה? פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר - הר שיצא ממנו הוראה לישראל. וחד אמר - הר שיצא ממנו מורא לעובדי כוכבים". והסביר רש"י שם את סיבת הדבר "ששומעין גדולות ישראל וירושלים ומתפחדים עליהם" (תענית טז ע"א).

זה היה טבעו של ארון הברית מול אומות העולם. "וַיְהִי בְּנֹסַע הָאָרֶן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ה' וַיִּפְצוּ אֲבִיבֵי וַיִּנְסוּ מִשְׁנָאִיךָ מִפְּנֵיךָ". ארון הברית הזה נמצא בלב בית המקדש. לכן כל העמים שראו את גדולת שלמה ובית המקדש שנבנה על ידו מתפחדים ממנו. "לֹא הֶאֱמִינוּ מַלְכֵי אֶרֶץ כְּנָעַן לְיִשְׂרָאֵל כִּי יֵשְׁבֵי תְּבַל כִּי יֵבֵא צָר וְאֹיֵב בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם" (איכה פרק ד יד).

בית המקדש - התשובה של העולם

על-פי ההלכה, כל החוטאים היו באים לבית המקדש ומקריבים קרבן ומתכפר להם. כשהחוטאים היו באים לפעמים בעל כורחם – "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". וכשהיו רואים ומרגישים את הקדושה של מקום המקדש – היו מתעוררים בתשובה פנימית. בבחינת "טובה מרדות בתוך ליבו של אדם יותר ממאה מלקויות" ואומר רוצה אני בלב שלם ובנפש חפצה.

כך יהיה לעתיד לבוא, מרוב אור התשובה והטהרה שהקב"ה משפיע לעולם דרך בית המקדש. "וַיִּגַר זָאֵב עִם כָּבֶשׂ וַנְמַר עִם גְּדִי וַרְבֵּץ וַעֲגֹל וַכְּפִיר וַמְרִיא יַחְדָּו וַנְעַר קֶטֶן נִהַג בָּם" (ישעיהו יא). בין אם הפסוק מתכוון למציאות ממש ובין אם מדובר במשל – הנמשל הוא שהרוע הרצחני הפנימי של חיות הטרף על ארבע או על שתיים. הרוע הזה עובר מן העולם. כמו שהוא עובר מהחוטאים שבאים לבית המקדש.

13 בית המקדש – מקום המלכות

מקדש מלך – עיר מלוכה

גם חזרת המלכות של עם ישראל מקורה בבית המקדש. המקובל האלוקי רבי שלמה הלוי אלקבץ קבע לנו בפיוט "לכה דודי" את המילים: "מקדש מלך - עיר מלוכה" כדי שנבין כי המקדש הוא לא רק מקום עבודת ה' בתפילה ובקרבנות. המקום הזה הוא עיר מלוכה. מי שרוצה למלוך – חייב לשלוט בבית המקדש. לכן ירושלים הייתה גם עיר המלוכה וגם עיר המקדש, שהם לא שני דברים שונים. לכן אמרו חכמינו בגמרא: "תניא רבי אליעזר אומר כל שלא אמר מלכות בית דוד ב'בונה ירושלים' - לא יצא ידי חובתו" (ברכות מח ע"ב). כי אין בניין ירושלים בלי מלכות בית דוד.

כשמנשה המלך הרשע רוצה לשלוט לרעה על עם ישראל, הוא מבין כי המושכות של העולם הן בבית המקדש. על כן הוא מציב צלם בהיכל. כך תופס מנשה בידו את צינור השפע הראשי ושולט על עם ישראל חמישים שנה! ממש כפי שעושים היום הישמעאלים לרעה.

מלכות לטובה

בימי בית המקדש היה שלמה משתמש בזה לטובה, וכך יהיה גם באחרית הימים.

"יִפְרַח בְּיָמָיו צְדִיק וְרַב שְׁלוֹם עַד בְּלֵי יָרֵחַ: וַיֵּרֶד מִיָּם עַד יָם וּמִנְהַר עַד אֶפְסַי אֶרֶץ: לִפְנֵי יִכְרְעוּ צִיִּים וְאִבְיָו עָפָר יִלְחֲכוּ: מַלְכֵי תַרְשִׁישׁ וְאַיִים מִנְחָה יִשִּׁיבוּ מַלְכֵי שָׁבָא וְסָבָא אֶשְׁכְּר יִקְרִיבוּ: וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל מַלְכֵי כָּל גּוֹיִם יַעֲבֹדוּהוּ" (תהילים עב).

זה שאומר בלעם על מלך המשיח: "וַיֵּרֶד מִיָּם עַד יָם וּמִנְהַר עַד אֶפְסַי אֶרֶץ: לִפְנֵי יִכְרְעוּ צִיִּים וְאִבְיָו עָפָר יִלְחֲכוּ: מַלְכֵי תַרְשִׁישׁ וְאַיִים מִנְחָה יִשִּׁיבוּ מַלְכֵי שָׁבָא וְסָבָא אֶשְׁכְּר יִקְרִיבוּ: וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל מַלְכֵי כָּל גּוֹיִם יַעֲבֹדוּהוּ". אבל לא שליטה כמו של מנשה המלך, שמילא את הארץ דמים, אלא שליטה של אהבה כמו של שלמה המלך. בית ש"תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים".

בית-המקדש - רק בידי מי ששולט על כל העולם

לכן בית המקדש נבנה רק על-ידי מי ששולט בכל העולם. גם החורבן שלו הוא בידי מי ששולט על העולם. כך אמרו חכמינו שכשרבן יוחנן בן זכאי ראה שטיטוס הולך להחריב את בית-המקדש הוא אמר לו שהוא מלך. ולא סתם מלך, אלא מלך העולם.

כך היה שלמה שבנה מלך העולם. וכך היה נבוכדנאצר שהחריב – מלך העולם. חכמינו אמרו שהמרכבה שראה יחזקאל באה מצפון כי היא הלכה לכבוש את כל העולם תחת רגליו של נבוכדנאצר שעתידי להחריב את בית המקדש. ובית המקדש לא יכול להיחרב בידי מי שאינו שולט על העולם כולו.

כך היה גם בבית שני. כשכורש רצה לבנות את בית המקדש הוא הכריז שכל העולם שלו. "כֹּה אָמַר כְּרֶשׁ מֶלֶךְ
פָּרַס כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקֵד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בֵּית בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה: מִי בָכֶם
מְקַל עִמּוֹ? הִי אֱלֹהֵיוֹ עִמּוֹ וְיַעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיִּבֶן אֶת בֵּית ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם".

הגמרא אומרת שכורש באמת הוא לא מלך על כל העולם. רק על מאה ועשרים מדינות חסר שבע. לכן הבניין
שלו לא החזיק מעמד. רק אחשוורוש שמלך על מאה עשרים-ושבע מדינות היה יכול לבנות את בית המקדש
ממש, והוא לא עשה כן. הבן שלו שגם שלט על כל העולם - בנה את הבית השני והצליח. ידע רבן יוחנן בן זכאי
שבית-המקדש השני לא ייחרב על-ידי שר צבא מקומי. "והלבנון באדיר יפול". הלבנון זה בית המקדש והוא
ייחרב ויפול בידי מי ששולט על כל העולם כולו.

15 בית המקדש – מקום החינוך

תפקיד הכהנים לחנך את ישראל

התפקיד של בית המקדש קשור בקשר הדוק עם תפקידם של הכהנים הרגילים והכהנים הגדולים. תפקיד הכהנים היה לעבוד בבית המקדש, והוא מתקיים רק יום או יומיים בשנה. בשבוע שהיתה משמרתם עולה כאחת מעשרים-וארבע משמרות. בשבוע זה היו הכהנים עובדים רק ביום שבו "בית אב" שלהם עולה לעבוד בבית המקדש. בשאר השנה היה הכהן עוסק בחינוך בני ישראל וילדי ישראל. שהרי כך אמרה התורה על הכהנים (דברים פרק לג ט):

"האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בנו לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך ונצרו: ירו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך".

תפקידם הראשון הוא החינוך. ללמוד תורה וללמדה לישראל. כמו שאומר עליהם הנביא מלאכי (ב ו):

"תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון: כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא".

תפקיד הכהנים בבית המקדש

התפקיד השני של הכהנים הוא העבודה בבית המקדש, ושני התפקידים הללו קשורים זה לזה. כי עיקר החינוך של עם ישראל היה בבית המקדש. הכהן הגדול שהיה ממונה על שאר אחיו הכהנים היה הממונה העליון על חינוך ישראל. ממונה על עבודת בית המקדש וגם על המעמד הרוחני של עם ישראל. כך היה עושה אהרון הכהן, לומד תורה ממשה רבנו ומלמדה את בני ישראל. כך עשה מתתיהו בן יוחנן כהן גדול בזמן שהיוונים ניסו להעביר את ישראל על דתם ופגעו בתפקיד החשוב ביותר שלו ככהן גדול. וכך מילאו הכהנים את תפקידם מאז ומקדם.

המצב הרוחני – אחריות הכהנים הגדולים

אם יש ח"ו כשלון בחינוך בעם ישראל - התביעה היא מהכהנים. הגמרא מספרת (מכות יא ע"א) כי אימותיהן של כהנים היו מספקות לרוצחים בשגגה מחיה וכסות בערי המקלט שלהם כדי שלא יתפללו על בניהן שימותו. והגמרא מקשה וכי אם הרוצחים יתפללו - תתקבל תפילתם? והלא כתוב "קללת חנם לא תבא"?

מתרצת הגמרא שהקללה עלולה לבא על הכהנים כיוון שהיא לא בחינם. יש לכהנים הגדולים אחריות על כך שיש רוצחים בשגגה בעם ישראל. היה להן לבקש רחמים על דורם - ולא ביקשו, או שביקשו ולא ביקשו מספיק. הגמרא מביאה סיפור על אדם אחד שנטרף על-ידי אריה בריחוק שלוש פרסאות

ממקומו של ר' יהושע בן לוי. נענש על כך רבי יהושע בן לוי עד כדי כך שאליהו הנביא, שהיה רגיל להגלות אליו כל יום, לא בא לבית מדרשו שלושה ימים וזאת בגלל שלא התפלל על חייו של אותו האיש שנטרף.

כהנים גדולים שמסתובבים בכל ישראל

מכאן נבין את מעשהו של שמואל הרמתי שנחשב כמו שני האחים הכהנים, שהיה מסתובב ממקום למקום להפיץ תורה (שמואל א כז). על זה נאמר עליו "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו", והסבירה הגמרא שהיה שקול כנגד שניהם (ר"ה כה ורש"י שם). היה יושב שמואל באוהלו ועונה לשאלות העם כמו משה שכל דורש ה' היה בא לאוהלו, וגם היה מסתובב מעיר לעיר ללמד תורה ולהפיצה כדרך שהיה עושה אהרן הכהן שהיה מסתובב במחנה ישראל להרבות תורה וחיים, וכדרכו של אלקנה אביו.

הכהן הגדול - יהושע בן גמלא

כן היה עם ממשיתו של אהרן הכהן - יהושע בן גמלא, שהיה כהן גדול וגם הוא היה מרבה תורה בישראל:

"אמר רב יהודה אמר רב: ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל שבתחלה מי שיש לו אב - מלמדו תורה. מי שאין לו אב - לא היה למד תורה. מאי דרוש 'ולמדתם אותם' - ולמדתם אתם. התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים. מאי דרוש 'כי מציון תצא תורה' ועדיין מי שיש לו אב - היה מעלו ומלמדו. מי שאין לו אב - לא היה עולה ולמד. התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז ומי שהיה רבו כועס עליו - מבעיט בו ויצא. עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע".

וכתבו תוספות שם להסביר למה היו למדים דוקא בירושלים והסבירו כי הפסוק אומר:

"כי מציון תצא תורה - לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה כדדרשי' בספרי: למען תלמד וגו' - גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד ליראה שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה" (ב"ב כא עמוד ב).

על-פי פירוש תוס' זה אמר החת"ס שהלימוד בירושלים היה מביא גם למלמדים יראת שמים גדולה, וכשהמלמדים הם יראים ושלמים כמו שצריכים להיות הכהנים - "כמלאך ה' צבאות" - גם התלמידים למדים תורה בשמחה כנתינתה מסיני.

הכהנים והלוויים קיבלו 42 ערים מכל שבטי ישראל בכל רחבי ארץ ישראל (רמב"ם שמיטה ויובל יג). כדי ללמד תורה לכלל ישראל. על הכהנים והלוויים כותב הרמב"ם:

"ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים. שנאמר "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל". (דברים לג י). לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן. אלא הם חיל השם שנאמר "ברך ה' חילו" והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר "אני חלקך ונחלתך" (רמב"ם שמיטה ויובל יג, יב).

מטבע הדברים היו 42 הערים הללו מרכזים חינוכיים ומרכזי תורה. ומטבע הדברים התרכזו סביב הערים האלה כל מבקשי התורה בישראל. כל אלה שעוסקים בהפצתה ברבים:

"ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם. הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים. הרי דוד ע"ה אומר "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי". (רמב"ם שמיטה ויובל יג).

בית המקדש – מקום חינוך העולם

לעתיד לבוא יהיה בית המקדש בית החינוך של העולם כולו. כך מלמד אותנו הנביא זכריה (ח) על הצימאון הגדול שיהיה בכל העולם לשמוע את דבר ה'. "פה אמר ה' צבאות עד אשר יבאו עמים וישבי ערים רבות: והלכו וישבי אחת אל אחת לאמר נלכה הלוך לחלות את פני ידוד ולבקש את ה' צבאות אלקה גם אני".

בתחילה הם מבקשים את ה', ולא יודעים שהוא בירושלים. אבל אחר כך הם מזהים איפה השכינה שורה "ובאו עמים רבים וגוים וצומים לבקש את ה' צבאות בירושלם ולחלות את פני ה'". ומיד הם מבינים שהדרך להגיע לאלוקים בירושלים עוברת דרך בניו. דרך עם ישראל. "פה אמר ה' צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מפל לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם".

18

היעלמות מקום המקדש

חכמינו אמרו כי אין הברכה שרויה אלה בדבר הסמוי מן העין. וכיוון שבית המקדש הוא המקום המבורך ביותר, הוא הסמוי מן העין ביותר. לכן לא נאמר לאברהם איפה מקום המקדש. "ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק וְלך לך אל ארץ המצרים והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך" (בראשית כב, ב). כשהוא מגיע למקום, רק הוא ויצחק רואים את המקום, ישמעאל ואליעזר לא רואים. לאורך הדורות נעלם המקום הזה מבני-אדם. או נעלמה חשיבותו. וכך אנו לומדים מיעקב אבינו.

ואנכי לא ידעתי – בימי יעקב

כשיעקב בורח מעשיו אחיו שרוצה להורגו הוא יוצא מבאר-שבע לכיוון חרן, ובהזדמנות זו הוא גם מתכוון לקיים את צוואת הוריו ולהקים משפחה. "קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לכן אחי אמך". מסלול הליכתו של יעקב יכול לעבור דרך ירושלים המקום שבו אביו נעקד. ה"מקום" שבו אלוקים נשבע לסבו לאברהם את השבועה הגדולה מכולם. "ברך אברךך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איביו: והתברכו בזרעך כל גוים הארץ עקב אשר שמעת בקלי"

למרות כל זאת יעקב לא עוצר שם, (חולין צא). הוא מעיד על עצמו שהוא לא ידע. שהוא לא הבין שהעוצמה הרוחנית של המקום ממשיכה כל הזמן. "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי". יש כל הזמן עוצמה רוחנית. השראת שכינה. יש כל הזמן "ה' במקום הזה".

ואנכי לא ידעתי – עד הבית ראשון

המעניין הוא שגם אחרי כיבוש הארץ בימי יהושע לוקח לעם ישראל ארבע מאות שמונים שנה לבנות את בית המקדש. ארבע מאות שמונים שנה של תהליכים רוחנית ולאומיים חשובים. תקופת השופטים. משכן שילה. חורבן. שביית הארון. פלגש בגבעה. מגיפה בימי דוד. גורן ארוונה היבוס. תפילות דוד על בית ה'. הכנות לבית המקדש. העלאת הארון לירושלים. ועוד עד שבימי שלמה נבנה הבית.

האמת היא שגם התורה לא סיפרה איפה בית המקדש. בכל התורה כולה נקרא בית המקדש "היה המקום אשר יבחר ידוד אלהיכם בו לשכן שמו שם". (דברים יב, יא וכהנה במקומות רבים) ההשתהות הזאת באה גם כן בגלל שלא ידעו כמה המקום הזה חשוב להצלת עם ישראל. רק אחרי שהם רואים איך המגיפה נעצרת במקום הזה. הם מבינים שהמקום הזה הוא שורש החיים. שער השמים. שוב חוזר על עצמו "ואנכי לא ידעתי".

ואנכי לא ידעתי – עד הבית השני

גם עולי הבית השני משתהים בבנותם את בית המקדש. לא מספיק מעריכים אותו. בוכים ביסודו (עזרא ג יג). משתהים בבנייתו. לא מכירים בערכו (מלאכי א ו עד סוף הספר). מבזים את בית המקדש (זכריה ד י והלאה). לא מבינים שהבית הזה הוא יסוד הברכה (חגי ב). "העת לכם אתם לשבת בכתיתכם ספונים והבית הזה חרב?"

19

(חגי א). "ועתה חזק זרובבל נאם ה' וחזק יהושע בן יהווצדק הלהן הגדול וחזק כל עם הארץ נאם ה' ועשו כי אני אתכם נאם ה' צבאות". בנו את הבית ותבוא לכם ברכה עד בלי די.

ואנכי לא ידעתי – בימינו

גם בימינו יש אנשים שומרי מצוות שיודעים כי בית המקדש הוא מקום שהתפללו בו אבותינו (חולין צא). יודעים שהיו בו שני בתי מקדש. אבל הם לא מתאמצים לדרוש את בניינו. להתפלל עליו. לבכות על חורבנו. הם לא מבינים שבבניינו תבוא לעם ישראל ברכה עצומה. הם מזניחים אותו. מטפחים בתי מקדש מעט וחושבים שבזה הם יוצאים ידי חובתם הרוחנית. הם לא יודעים שבבניינו המעשי והרוחני תבוא לעם ישראל ישועה גדולה בכל התחומים. גם הרוחניים וגם הגשמיים. כל מושאי התפילות שלהם מתעצמים במקום הזה.

רוצים בית מקדש!

אנו לומדים על ערכו של בית המקדש ומעמיקים בו לדעת להבין את ערכו הגדול, ולדעת להתפלל עליו מכל לב ונפש. ויהי רצון שיתקיים בנו. "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד: כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו: וייראו גוים את שם ה' וכל מלכי הארץ את כבודך". אמן ואמן.